

Innhold

Forord	9
DEL 1 VOKSNE	
Kapittel 1 Overekstremiteten	13
1.1 Claviculafraktur	13
1.2 AC-leddsluksasjon	15
1.3 Scapulafraktur	17
1.4 Skulderluksasjon	18
1.5 Pectoralisruptur	21
1.6 Proksimal humerusfraktur	22
1.7 Humerusskafffraktur	23
1.8 Bicepseneruptur	25
1.9 Distal humerusfraktur	27
1.10 Albueluksasjon	28
1.11 Olecranonfraktur	29
1.12 Collum-/caput radii-fraktur	30
1.13 Antebrakiumfraktur	31
1.14 Galeazzifraktur	32
1.15 Monteggiafraktur	33
1.16 Isolert fraktur av ulnaskaftet	34
1.17 Essex-Lopresti-skade	35
1.18 Distal radiusfraktur	35
1.19 Sene- og muskelskader på underarmen	39
1.20 Skafoidfraktur	40
1.21 Triquetrumfraktur	41
1.22 Trapeziumfraktur	42
1.23 Capitatumfraktur	43
1.24 Hamatumfraktur	44

1.25	Pisiformefrakstur	46
1.26	Trapezoidfraktur	47
1.27	Lunatumfraktur.	47
1.28	Metakarpfrakturer.	48
1.29	Fingerfrakturer	52
1.30	Fingerluksasjoner	54
1.31	Fingerseneskader.	57
1.32	UCL-skade	61
1.33	Amputasjoner og fingertuppskader	63
1.34	Nerveskader i overekstremiteten	64
Kapittel 2 Underekstremiteten		69
2.1	Bekkenfrakturer	69
2.2	Femurfrakturer	71
2.3	Quadricepsseneruptur	76
2.4	Akutt kneskade	77
2.5	Patellafraktur.	78
2.6	Patellaluksasjon	80
2.7	Patellarseneruptur.	81
2.8	Crusfraktur	82
2.9	Akutt losjesyndrom	84
2.10	Gastrocnemiusruptur	85
2.11	Akilleseeneruptur	86
2.12	Ankeldistorsjon	87
2.13	Ankelfrakstur	89
2.14	Calcaneusfraktur	97
2.15	Talusfraktur	99
2.16	Os cuboideum-fraktur	101
2.17	Os naviculare-fraktur	103
2.18	Lisfrancs frakturdislokasjon	104
2.19	Metatarsfrakturer	106
2.20	Tåfrakturer	111
Kapittel 3 Hode, ansikt og columna.		114
3.1	Commotio cerebri.	114
3.2	Nesefrakstur	116
3.3	Ansiktsfrakturer.	117
3.4	Epistakse (neseblødning)	118
3.5	Fremmedlegeme og etseskade på øyet	119
3.6	Nakkedistorsjon	121
3.7	Columnafrakturer	124
3.8	Osteoporotiske columnafrakturer	127
3.9	Halebeinsbrudd	129

Kapittel 4 Thorax, buk og perineum	130
4.1 Costafrakturer	130
4.2 Buktraumer	132
4.3 Hemoroider	132
4.4 Pilonidalcyste	133
4.5 Perianal abscess	134

DEL 2 BARN

Kapittel 5 Barnebrudd innledning	137
5.1 Barn er ikke små voksne	137
5.2 Karakteristika ved barnebrudd	138

Kapittel 6 Overekstremiteten hos barn	140
6.1 Claviculafraktur	140
6.2 Lateral clavicula epifysiolyse/AC-luksasjon	142
6.3 Skulderluksasjon	144
6.4 Proksimal humerusfraktur	145
6.5 Humeruskafffraktur	146
6.6 Suprakondylær humerusfraktur	147
6.7 Lateral kondylfraktur i albuen	149
6.8 Medial epikondylfraktur i albuen/albueluksasjon	151
6.9 Pulled elbow	154
6.10 Olecranonfraktur	155
6.11 Collum/caput radii-fraktur	156
6.12 Antebrakiumfraktur	158
6.13 Galeazzifraktur	160
6.14 Monteggiafraktur	161
6.15 Isolert fraktur av ulnaskaftet	163
6.16 Distal radiusfraktur	163
6.17 Skafoidfraktur	167
6.18 Fraktur i øvrige håndrotsbein	168
6.19 Metakarpfrakturer	169
6.20 Fingerfrakturer	170

Kapittel 7 Underekstremiteten hos barn	173
7.1 Bekkenfrakturer	173
7.2 Acetabulumfraktur	176
7.3 Traumatisk hofteleddsluksasjon	177
7.4 Femurfrakturer	177
7.5 Epifysiolyse av caput femoris	179
7.6 Suprakondylær fraktur i femur	182
7.7 Patellafraktur	184
7.8 Patellaluksasjon	185

7.9	Patellarseneruptur / avulsjon av tuberositas tibia	185
7.10	Meniskruptur	188
7.11	Korsbåndsruptur / avulsjon av emminetia interkondylaris	188
7.12	Forstrekking / ruptur av kollateralligament i kneet	191
7.13	Fraktur i proksimale tibia	192
7.14	Skaftfraktur i tibia	194
7.15	Ankelfraktur	197
7.16	Calcaneusfraktur	201
7.17	Talusfraktur	202
7.18	Brudd i midtfoten (tarsalknoklene)	203
7.19	Metatarsfraktur	206
7.20	Tåfrakturer	208
Kapittel 8 Hode og columna hos barn		209
8.1	Commotio cerebri hos barn	209
8.2	Brudd i nesebein	211
8.3	Brudd i tann	211
8.4	Fremmedlegeme i øre og nese	212
8.5	Brudd i cervicalcolumna	213
8.6	Brudd i torakolumbalcolumna	213
Kapittel 9 Barnemishandling og omsorgssvikt		215
DEL 3 DIVERSE TEMAER		
Kapittel 10 Basal kirurgi		221
10.1	Smertelindring hos barn	221
10.2	Abscesser	223
10.3	Infeksjoner rundt negl (paronyki)	224
10.4	Hematom under negl	225
10.5	Brannskader	226
10.6	Sårskader – vurdering og behandling	228
10.7	Lokalanestesi	242
10.8	Brudd og gipseteknikk	245
Anbefalt litteratur		253
Stikkordregister		261

Forord

Boka du nå holder i hendene begynte som en intern samling av retningslinjer og prosedyrer med utgangspunkt i erfaringer fra hverdagen ved ortopedisk avdeling ved Akershus universitetssykehus (Ahus). Kompendiet var basert på våre lokale forhold og rutiner, og ble raskt populært blant turnusleger og assistentleger.

De senere årene har det vært en sterk faglig utvikling ved Ahus, kombinert med et økende antall pasienter. Vi og våre yngre kolleger savnet en komplett samling av norske retningslinjer om behandling av skader. Slik begynte vi på arbeidet med en ny og bredere metodebok i brudd- og skadebehandling.

Boka er beregnet på medisinstudenter og ferdigutdannede leger som ser skader i sitt daglige virke. Den kan brukes på legevakter, i akuttmottak og ved legekontorer som behandler akutte skader.

Boka har tre hoveddeler.

Del 1 omtaler brudd og bløtdelsskader hos voksne. I tillegg har den en generell del om andre akutte tilstander som er vanlig å se på en skadelegevakt, f.eks. abscesser og brannskader.

Del 2 omtaler tilsvarende skader hos barn.

Del 3 om basal kirurgi inneholder praktisk informasjon om gipseteknikk, suturteknikk og sårbehandling. Her svarer vi på de grunnleggende spørsmålene vi selv hadde som ferske legevaktleger, og som også nye kull av leger stadig har. Vi mener at boka gir svar på de

vanligste spørsmålene man stiller seg når brudd- og bløtdelsskader skal behandles.

Selv om vi kommer med retningslinjer for behandling basert på oppdaterte norske retningslinjer og internasjonal litteratur, er vi klar over at det finnes flere metoder og teknikker. Det vil være tilfeller der det er mulig – kanskje nødvendig og riktig – å avvike fra våre anbefalinger. Pasientens medbestemmelsesrett, total-situasjon, alder og komorbiditet må alltid tas med i vurderingen når behandling iverksettes. Men til syvende og sist er det legen som tar avgjørelsen – i god dialog med pasienten.

Røntgenbildene er valgt ut for å illustrere de forskjellige skadene som omtales. Retningslinjene vi gir for bruk av røntgen, CT og MR har et godt fundament i den norske kliniske hverdagen, og i litteraturen. Utvalget av bilder og valg av projeksjoner i boka er ikke ment å være fullstendig. Ofte har vi valgt å demonstrere kun én projeksjon, selv om en radiologisk undersøkelse inneholder et standard sett med flere projeksjoner.

Boka er rikt illustrert av Line Halsnes. Illustrasjonene er ofte skjematisk og skal understreke ett eller noen få anatomiske eller kliniske poeng. Hensikten er at de skal supplere teksten, og er ikke nødvendigvis egnet til bruk på disseksjonssalen.

Boka er et resultat av en lang prosess. Vi har fått mange gode innspill fra flinke folk underveis. For at

boka skal fungere som et godt hjelpemiddel, setter vi stor pris på tilbakemeldinger til bruddskadeboka@universitetsforlaget.no, slik at prosjektet kan forbedres.

Mai, 2014

Ola-Lars Hammer og Per-Henrik Randsborg

Boka kunne ikke blitt realisert uten gode innspill, råd og hjelp fra følgende kolleger:

Aron Adelved

Neena Al-Mustafa

Ingvild Aurdal

Torunn Larsgaard Austlid

Gregor Bachmann-Harildstad

Ingrid Bønes

Ståle Clementsen

Filip Dolatowski

Margarette Dos Santos

Hendrik F. S. Fuglesang

Odd Granlund

Ritika Gupta

Erik Heimdal

Christian Helland

Eirik Hesla

Anne G. V. Holm

Marianne W. Hulby

Marianne Larsen

Jan Erik Madsen

Birgitte Melhus

Marte Nikolaisen

Mads Oksum

Trond Ottar

Fredrik Platou

Trond Refsnæs

Ole Reigstad

Astrid Rosenberg

Jan Harald Røtterud

Inge Skråmm

Einar A. Sivertsen

Truls Straume-Næsheim

Christian Tiller

Anders Wensaas

Sheraz Yaqub

Silje Håland Ødegård

Kristin Østebø

Ida Årving

Asbjørn Årøen